

Topeliuksen satuja:

6.

Pikku-Matti

ja

Wähä-Lassi.

(Suomenos).

Pori,

D. Palander'in kirjapaja, 1876.

Topeliuksen satuja:

6.

Pikku-Matti

ja

Wähä-Lassi.

(Suomenno8.)

Pori,

D. Palander'in kirjapaino, 1876.

Pikku-Matti.

Näytetty: S. R. Westerling.

Gtäällä tienvarrella on mökki; affuna siinä on niin pieni, että koska siinä nähdään vähän poikaisen ympyräposkinen, waa-leatuffanen pää, täyttää tämä koko affunan. Muinoin oli sillä sauhutorwi tiilistä, seinät olivat punaiseksi maalatut, ja siinä aituus suoja si tuwan ja sitä ympäröitsen wän wiheriän perunamaan. Mutta nyt näkyy mökki köyhänä olewan, aivan köyhänä sauhu suitsee siellä muutamasta aukosta turwe-katossa, ja aituus on jo aitoja siten lahonnut. Tämä tulee siitä, että tuwasia asuu eräs wanha sotka sota-urossa ja hänen yhtä iällinen waimonsa; eiwät he enää woi työtä tehdä eikä ruketa, he kuolisiwät nälkään, ell'ei ukko työskentelisi nuotan kudonnassa ja akka walmistaisi luutia ja josko pitäjämästä ei wuositittain kolmea tynneriä jywä heille annettaisi. Paremmalta näyttäykse mökki neljä eli wiisi vuotta takaperin. Silloin asui tuwasia,

paitti wanhuksia, nuori ja rehvakas pariskunta, heidän poikansa ja miniansä, jotka tekivät ahkerasti työtä, ja hyvä toimeentulo näkyi kaikilla huoneessa, siikkuin onnettomuus tuli. Sillä muutamana sunnuntaina tapahtui, että iso kirkkohenke, jolla kyläläiset soutivat kirkolle, kellistyi rajun tuuliaisen hyökysä keskellä järweä, ja siinä hukkui nuorimies waimonsa sekä muuta kansaa laineihin. Mutta molemmat wanhuksset olivat sinä päivänä jääneet kotiin, ukko sokerinsa tähden ja akka hoittamaan ystävästä lapsenlastansa. Koska siis kellot kuului soiwan jumalanpalvelukseen yli järwen, oli se samassa hautajaissoin-tua wainaisille, jotka Jumala niin äkisti oli kutsunut taiwaasensa iankaikkista jumalanpalvelua wietämään.

Niin istuivat molemmat wanhuksset wietäki tuwasiansa aiwan yksinäisyydessä suruineensa köyhyydessänsä hoitaen vähää lapsenlastansa. Sillä ainoa perintö molempien kadonneiden armaiden jälkeen oli vähäinen piltti, nimeltä Matti, ja koska hän oli niin vähäinen, kutsuttiin häntä tavallisesti Pikkumattiksi. Hän oli pyöreä ja punertawa kuten kypsä omena, ja silmänsä olivat rebelliset, kirkkaat ja sinertävät ja hiuksensa keltaset kun kulta; — tässäpä oliki ainoa Pikkumatin omistama kulta. Hänensä pyöreät kaswonsa

juuri usiasti tuwan affunan täyttiwätki, koska jotaki merkillistä liikkui maantietä pitkin. Samoin jostus siitä ohitse, näit warmaan hänen. Kukatien satuit jollinkulloin pimiänä ja synkiänä syysiltana kulkemaan sitä tietä; silloin olet nähnyt tulen wälkkywän loistawaisen kirkkaana köyhän mökkisen totossa, wanhan sotilaan istuwan ja kutowan nuottaansa sekä akka wanhuksen lufewan raamattusta selkiällä äänellä kuten köyhät sokiät, jotka pimeyden maassa asuwat, saawat nähdä kirkkahan walon; se walo on Jeesus Kristus, joka aukaise sokioiden filmät. Ja Pikkumatti istuu tulifialla nuotion ääressä kissa polwellansa; hän kuultee niin hartaasti, kuten tietäsi hän hywinki mitä iso-äiti lukee, mutta viimein tunkeu uni niin makeana sinisiin silmiinsä, ja pyöreä kukoistawa postensa waiuu hiljaan alas wanhuksen polwelle. Ja istuinko rikkahimmassa waimuussa siellä ulkona pimiällä tiellä, niin katsetet ilolla ja kadehtien tämän köyhän tuwan kurjuuteen. Siellä on harttautta ja siellä on wiattomuutta; siellä on rukouksen rauha, joka sydämen surut parantaa; siellä on luottamus Jumalaan, joka huojentaa kaiket elämän watsukset. Tämä tupa on rikas; luulinko hänen waihattawan tawataansa palatsien hekumaan ja kultaan?

Mutta kuljetko sitä tietä ihanana kesäpäivänä, niin olet nähnyt mökin lähellä löytävän weräjän; siinä täytyy sinun kauniisti pysääntyä, ellei kukaan tule aukasemaan. Mutta odotappa vähän; ei wiivy kauwan, ennenkuin Pikku-Matti on siellä. Tuolla näkyy hän jo tuwan ovelta, hän juoksee yli puiden ja kimien ajallansa ehtiäksensä, ja pitkät kellertävät hiuksensa liehuvat tuulesa. Nyt on hän jo weräjälle; onko sinulla wastiraha, niin heitä hänelle, sillä hän toivoo sitä, waan kernaaimmin kirkas semmoinen, joka häntä enimmäin iloittaa; ei tunne hän rahan arwoa; penni saattaa hänelle saman ilon kun kiiltävä kultarahaki. Mutta waro, muistutan sinulle, ettes heitä rahaa tielle ennenkun hewoiset ja waunut owat weräjäsätä ohitse. Sillä Pikku-Matti ei ajattele omaa nensä pidemmälle; näkeeko hän kerran rahan wälkkyvän tiellä, juoksee hän kohta sitä ottamaan ja jättää weräjän putoamaan hewoisten kuonolle. Älä häntä siitä torni; ollesasi piiskainen, et ollut vähääkään älykkäämpi.

Pikku-Matti söi kowaa leipää ja muikeja sahdin kansa arkipäiwinä, mutta saiko wälistä perunia ja piimä, silloinpa koko juhla hänelle. Tästä edistyi hän ja kaswoi wuosiwuodelta yhä pyöreämmäksi. Lueka ei hän taitanut muita, kuin rukouksia ulko-

muistilta. Mutta hän taisi seisoa päällensä ja laskea kuperikeikkua pehmeällä nurmella; hän taisi heittää woikyrsiä kirkkaan järwen pinnoitse kotirannalla, koska iso-aitinsa siellä pesi hänen paitojansa. Hän taisi ajella taisaisella tiellä ja ratsastaa naapurin hewoista juotettawaksi, kun wain joku kulli siwulla. Hän taisi eroittaa purmun jäljet harakan jäljistä lumesa ja suden jäljet oliwat hänelle warunki tutut. Hän taisi weistää reen päreistä sekä laatia hewoisia ja lehmia kuusen käppäreistä. Tässä oli Pikun meriti-luettelo ja siinä oli kylläki oppia näin wähäiselle. Mutta siinä ei kylläki. Pikku-Matilta puuttui yhtä warsin tarpeelista esinettä maailmassa. En tiedä puhunko sitä ollenkaan: Häneltä puuttuiwat housut.

Se tuli kahdesta syystä. Ensiksi oliwat hänen iso-isänsä ja iso-aitinsa aiwan köyhiä. Ja sitten oli se yleisenä tapana kaikilla kylän poikaililla käydä niitä paitsi, kuten Pikku-Mattiki. Mutta siten käskentelivät waan toiset arkiuimina, sunnuntaiset oliwat kaikki puettuna muun kansan mukaisesti. Niinasti Pikku-Matilta puuttui sekä pyhä että arkipäiwinä sitä etewimpää tarwettansa maailmassa, ja siitä sattui häneltä viimein paljonki huolta.

Woneen aikaan ei Pikku-Matti ymmär-

tänyt häneltä mitään puuttuwan; hän kulki niin urheana ja iloisena vähässä paidassansa, kun muita liikanaisempia werhoja ei täällä ajassa löytyisikään. Mutta mitä tapahtui! Muutamana sunnuntai-aamuna, koska kaikki kansa kokoontui rannalle purjehdiansensa kirkolle, ilmoitti Pikku-Matti haluawan samota möytä.

Ei käy laatuun, lapsirukhani, wäittelit iso-äitinsiä.

Miksipä ei? mielti Pikku-Matti.

Sihän sinulla ole waatteita.

Pikku-Mattia alkoi tämä seikka warjunki arweluttamaan.

Tottahan mulle wanha hame olisi sulle lainata, jatkoi iso-äiti. Mutta silloin luulewat kaikki ihmiset sinun tyttökfi.

En minä tahdo tyttö-riepu olla. Tahdonpa olla mies, lausui Pikku-Matti.

Kaifkea pitää näkemääni, wirkki isoäiti. Mies on mies, ehkei wiidenpennin kappalta suurempi olisi. Bysy kauniisti kotona, Pikku-Matti!

Ja Pikku jäi kotiin sillä erällä. Mutta ei monia aikoja siitä, pidettiin keräjiä kylässä, johonka paljon kansaa kokoontui, ja muiden muassa tuli myös Wiplusti kummitus-kaappinensa. Kaikki tahtoivat nähdä kaappiin, sillä siellä nähtiin keisari Naputeoni

Bunaparta kultakruunulla päässänsä ja pitkällä kalpalla siwullaansa, suuri mokuuli wyötettynä mahaansa ympäri ja tuuheoine partoinensa, ruhtinatar Lemmikki tiikeri Manalaista kaulusteesta johdattawana, jättiläinen Kalewa ja tonttu-ukko Turun linnasta. Muutamamat antoiwat Wiplustille rahaisen, toiset antoiwat leipäkynsän, usiammat eiwät antaneet hänelle mitäkään, ja moniat päätteliwät vielä konnaubeitaki häntä vastaan, mutta kaikilla oli hywiuki hupaista. Kuuli Pikku-Matti toisilta poikaisilta ferrottawan, ja ilmoitti kohta, että hän myös tahtoi mennä kummitus-kaappia katsomaan — Mutta Wiplustista saan ehkä tilaisuuden toisten lausua enemmän. —

Ei käy sinne menosi laatuun, rakas lapseni, haasteli iso-äitinsiä.

Miksipä ei käwisi? arweli Pikku-Matti.

Siellä on herrasia ja ylhäistä wäkeä, sekä tuomari ja sihtierit, että nimismies ja siltawouti. Sinne et saata käydä ilman waatteita.

Pikku-Matti mielti hetkisen itseksensä, ja Wiplustin kaikki kummitukset leikitsiwät hänen mielessänsä. Wiimein saneli hän: isoäiti saattaisi mulle lainata hameen.

Tuossa on, katkaisi iso-äiti nauraen. — Nyt näytät warjunki tyttöseltä, lisäsi hän,

Koska poikainen laahasi hameessa yli tuvan laattian.

Näytänkö tytöltä, niin en sinne menekään sopersi Pikku. En ole mikään tyttö, vaan olen mies.

Tosiin näytät tytöltä, sanoi iso-äiti, mutta voitpa kaikille, kun tiellä kohtaat, ilmoittaa olevasi mies.

Tuon saatanki tehdä, ajatteli Pikku-Matti, ja niin meni. Tiellä kohtasi hän matkustawaisen herran, joka pysäyi ja kysyi: taidatko selwittää minulle, pikkunä tyttöseni, misä täällä keräjiä pidetään.

En minä olekaan tyttö, olen mies, wäitti Pikku-Matti.

Et siltä toiankaan näytä, ulkomuodolta, haastoi matkustaja.

Pikku-Matti ei wastanut mitään, mutta keräjäpaikalle jouduttuansa, huusi hän niin jyrkästi, että kaikki sen kuuliwat: en minä ole tyttö, ehkä siltä näytän, minä olen mies.

Kaikki ukot ja akat nauroiwat, kaikki pojat ja tytöt kokoontuivat Pikku-Matin ympärille ja ärsyttiwät häntä huutaen: näes pikkunä sisko, katso Maijaa, mistä oletkaan saanut niin pulskian hameen.

Tämä on iso-äitän hame, eikä minun, kirkui Pikku-Matti. Enpä Maija olekaan, minä olen Matti, mahdatte hawaita.

Silloin otti isompi ja itkempi pojista Pikku-Matin niskoilleensa, kantoi hänen kummetus-kaapille ja huusi yli pihaton kulta-wasti: ken tahtoo nähdä miestä hameessa! ken tahtoo nähdä miestä hameessa!

Pikku-Matti wihastui kowin, tarttui poikaa tukasta ja tukusti häntä kaikkiin woihin. Ei se ole minun hameeni, vaan iso-äidin, luikkasi hän, ja niin alkoi hän itkemään. Mutta ilkea kumppalinsa huusi wain kowemmin: ken tahtoo nähdä miestä hameessa! — ja niin samottiwat tukustaen ja kirkuen ympärillä keräjäpihaa. Koskaan ei Pikkunä ollut ennen semmoisessa kyydisä. Hän itki, hän kirkui, hän kynsi, hän puri, ja koska wii-meinki pääsi irrallensa, lahti hän neljästä-mään minkä ennätti, ja juoksi ja kompastui hameeseen, kapusi taas jaloilleensa itku tukasta, kompastui jälleen, nousi uudellensa yles ja juoksi wain edelleen. Niin tuli hän henkihiewerina ja niiskuen kotiin iso-isänsä tupaan. Niisukaat minulta hame, kiiruhti hän, en minä huoli hameesta, en, en koskaan maillmasa pu'e hametta ylleni! Minä olen mies.

Mähän itke Pikkunä, sanoi iso-äiti loh-dutellen. Koska sunnekki tulet, saatat näyttää olevasi niin hywä kun joku toinenki.

Niin, lisäsi iso-isä, ja tulewalla kerralla saat minulta housut lainata.

Näkyipä selwään että wanhukset olivat hywin myöntäväiset köyhälle Pikulle. Nyt sai hän woileiwän, ja siten oli koko huolensa unohtunut. Hän istui tuwan loukkoon eikä pidemmältä ajatellut siitä häpiätä miehelle käydä hameessa.

Joku aika senjälkeen oli maantiellä wilkas liikkuminen ajureista ja juoksoista, sillä silloin odotettiin korkiaa herraa tulewaksi, joka ajoi maan ympäri ja niin korkia hän oli, sanottiin, että tuskin keisarikaan paljoa korkiampi. Kaikki kansa kokoontui häntä näkemään, ja kummallisia asioita kerrottiin edeltäksin hänestä. Hän ajaa kultawaunussa, lausuttiin, tahdellatoista hewoisella waljoisfa; waatetettuna on hän päästä jalcoihin hopiaan ja kultapäärmään (arwettiinpa mitä koriampa tiedettiin). Mutta pikkulapilla oli eri ajatuksensa. Ne luulivat että korkia herra kantaa tuohikontin seläsfänsä, täynnä hopiarahoja ja lakritsiyuikkuja, joita hän heittelee lapsille tienwarrella.

Maine tästä tuli Pikkumattinki korwiin, ja kohta ilmoitti hän tahtowansa olla mukana. Hänellä oli aina oma wäjä yksipäisytyksensä, Pikkumattin, kuten useinki tapahtuu iso-isän ja iso-äitin kultalapsissa.

Sinä tahdot? lausui iso-äiti. Tiedätkö misä tahdot on? — Niin, hame-säkisäni.

Ja sitten ei sinulla ole waatteita, lisäsi iso-isä naurahuen. Kaiketi tahdot taas iso-äitin hamehen.

En minä huoli hameesta, huusi Pikkumatti ja tuli punaisiksi kun waarain wäheisiltä pyöreiltä postiltansa. En koskaan maailmassa huoli hameesta. Tahdonpa iso-isän housut.

Kaikka pitää kuulemaan! sanoi iso-isä Noh, tule siis tänne ja johdata minua ullakoon, saadaksemme koettaa tokko ne sinulle sopiwat.

Ken olisi ollut iloinen josta ei Pikkumatti! Hän lenti kun kissa pitkin tikapuita, jotta iso-isä tuskin saattoi häntä seurata. Niin tuliwat suurelle wiheriäiseksi maalatulle arkulle, joka oli ulompana ullakon nurkassa ja jota Pikkumatti aina oli arwiossa pitänyt, jokaisella erällä kun siellä oli satimia hiirille lastemassa. Ensimmäinen kun loisti Pikulle silmiin oli suuri kalpa kiittäwässä tupessa. Tämän minä tahdon, huusi hän.

Mitähän wielä? sanoi iso-isä. Kannata kalpaa siksi kuin saan sotapuwun arkusta.

Pikkumatti otti kalwan, ja se oli niin raskas, niin raskas että tuskin woi sitä nostaakaan. Wanha iso-isä taputti häntä ystävällisesti postelle. Kaswaessasi mieheksi, sanoi hän, saattaa tapahtua että myös sinäki

kannat kalpaa taistelemassa isänmaasi puolesta. Tahdotko niin, Pikku?

Tahdon, sanoi Pikku ja korotti itsensä suoraksi. Lyönäpä pään niiltä kaikilta.

Oho, lausui iso-isä. Kaikilta?

Niin aina, pikkitti Pikku syvästi miettien. Minä lyön pään sunilta ja haukoilta ja nokkoilta ja kaikilta kun iso-isälle, iso-äidille pahaa tekewät. Niin, iso-isä, ja siten lyön minä pään kaikilta kun kutsuvat minua tykösi.

Noh noh, Pikku, kule siwommin ja älä ole niin julma laadultaasi. Tässä on housut. Tahdot kaikiä sota-takin kanssa, saatan uskoa?

Tahdon ainaki, iso-isäni, ja kalwan myös. Vieläpä hatunki.

Olethan sinä aika soturi, naurahdelti iso-isä. Sinä saat kaikiä, sillä ehdolla kuitenkin, ett'es mene pidemmälle kun tien weräjälle, koska iso herra tulee.

En, iso-isä.

Tustin olivat molemmat alhaalla ulla-kosta, ennenkuin nimismies tuli ajaen kuin wihuri tietä edespäin, huutaen oikealle ja wasemmalle, että kansasto antaiin tien olla wäljänä, sillä isoherra on tulewa muutaman minuutin kululla. Nyt tuli kiire kaikille, ja kiire tuli mökissäki. Iso-isän housut wedettiin Pikku-Matin ylle; harmajat ne olivat waa-

leanfinisillä raiteilla pitkin ulkosiwuja ja niin sunret, että Pikku huokeasti oli kokonansa mahtunut toiseen puhjuun. Siltäpä ainaki näkyiwät, mutta ylle piti niiden! Ne kiwerrettiin puoliksi yles alhaalta päin ja sidottiin ylhäältä huiwilla Matin kainaloiden alle. Yhtä hankalalta näytti takki, joka myös oli harmaja finisillä wierillä ja kauluksella ja näkyi kernaimmin jättilaistä kun pikkua warten tehdyksi. Koska tämä ripustettiin yllensä, laahasiwat hi'at maata ja liepeet lakasiwat pihaa. Si käy laatuun, wirkoi iso-äiti, ja niin kiinitti hän neuloilla sekä hi'at että liepeet.

Pikun mielestä oli tämä liikanaista so-wittelemistä. Nyt torotettiin suuri sotilais-hattu hänen päähänsä, joka olisi waijunut wähäisen päänsä alitse aina olkapäihin, josta puolitiehen ei olisi ensin heinillä täytetty. Wiimeiseltä ripustettiin toi raskas, hennoton kalpa hänen selkäänsä, ja niin oli ritari Beukalainen walmis. Koskaan ei sankari tullut voitollisesta sodasta niin pöyhkiänä kun Pikku-Matti, koska ensikerran kulti housuisa. Koko wähäinen pyöreä wartalonsa katoisi näissä lawioissa puktimisssa, kuten lakkia meressä, ja nähtiinpä wain niistä noi wähäiset rehelligiset finiset silmänsä, punertawat postensa ja wähä lapsellinen köyryne-

nänsä takin kauluksen ja hatun ahtaasta solasta. Koska hän niin jalona ja varustettuna marssi ulos, kuultiin kalwan helinä kiviissä, neulat putosivat pois, hi'at ja liepeet hoittivat itsensä, hattu kallistui wälistä oikealle, wälistä wafemmalle, ja koko urholinen ritari näyttäyi joka askele melkeen kun waipumassa suuren urhollisuutensa painossa. Ei kaukaan olleet wanhuksset nauranneet kuten nyt iso-isäki, joka hywin saattoi kuulla, waan ei nähdä koko warustetta, kierähti pikkua ehkä kolmestiki ympärinsä, suuteli ne nää, joka waan waatteista piikisti ja sanoi: Sumala sinatkoon Pikku-rukka; älköön milloinkaan huonompi mies kun sinä, kantako Porilaisien wanhaa sotapukua.

Ota nyt waarin, jatkoi iso isä, koska forkia herra tulee, seisahda suoraki näin... ja sinä opetti hän Pikun seisomaan suorana kuin tikku, kädet pitkin siwuja.

Kyllä iso-isä! lupasi Pikku-Matti.

Tuskin ehti Pikku weräjälle, emmentkuin tomu tupruusi etempänä tiellä ja forkia herra tuli ajaen jotta kivet lipinöitsiwät. Nyt oli hän aiwan lähellä... hui, olipa sinä kulkua!... silloin kuultiin ajurin äkkiä pidätävän hewoisia ptttrroh! huudolla ja kohta senjalkee: huutawan weräjä auki, pian. Niin oli semmoinen että siltawouti omassa

komentawassa olennofsansa oli asettanut weräjälle aukasemaan, jotta kaikki käwiisi oikein ja weräjä rientäisi auki annetussa komanrossa, josta isoherra sai hywän ajatuksen järjestyksestä ja siweyydestä maantielillä. Mutta koska waunu lähene wiuhwana salamana, eipä käynnytkään paremmin, kuin että siltawouti wiimeisessä hetkessä kadotti miehuutensa ja kuntosensa niin perättömään, että hellitti weräjää, aukasewan kätensä sillä lakkia nostaaksensa, jotta weräjä lankeisi hewoisien turpaa vastaan takaisin. Ja sen siaan kun oli pitänyt kohta palkitsemaan wikansa, lankeisi hän peljästyksestä polwillensa ja alkoi surfealla äänellä rukoukseen armaa.

Waunun täytyi nyt siis pysähtymään, isoherra katsoi ihmetellen ulos ja ajuri pitkitti huutoansa: weräjä auki, auki! Silloin astui Pikku-Matti esille, ehkä työläästi, ja aukaisi weräjän, jonka usein kyllä oli tottunut tekemään. Ajuri löi hewoisia, jotka lähitwät juoksuun, mutta samassa huusi herra waunusta: pysätä! Waunu pysäsi toijesti.

Mikä pieni olento sinä olet Porilaisien sotapuvussa? huusi isoherra Pikku-Matille ja nauroi niin sydämeistänsä, että waunut häilyiwät. Pikku-Matti ei tätä kysymystä käsittänyt, hän muisti waan iso-isänsä neu-